

29. ANON (1968) Remarks at the 125th Anniversary Meeting of B'nai B'rith [Online]. *The American Presidency Project*. Available from: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=74217>.
30. ANON (1980) Remarks on First Anniversary of the Egyptian-Israeli Peace Treat [Online]. *Jewish Virtual Library*. Available from: <http://www.jewishvirtuallibrary.org>.
31. ANON (1983) Ronald Reagan Administration: Statement Condemning Soviet Human Rights Policies [Online]. *Jewish Virtual Library*. Available from: <http://www.jewishvirtuallibrary.org>.
32. REAGAN, R. (1983) Evil Empire Speech [Online]. *Voice of Democracy*. – Available from: <http://voicesofdemocracy.umd.edu>.
33. ANON (2004) Ronald Reagan Remembered As President Who 'got' Jewish Issues [Online]. *Jewish Telegraphic Agency*. Available from: <http://www.jta.org>.
34. ROGUL J. (2010) Jackson-Vanik Amendment and the Soviet Jewry Movement: Personal Reflections [Online]. *Voices of a Vigil*. Available from: <https://www.jhsgw.org/exhibitions/online/voices/assets/file/Rogul-June-MS.pdf>.
35. ANON (1977) Sakharov Receives Carter Letter Affirming Commitment on Rights [Online]. *The New York Times*. Available from: <http://www.nytimes.com/1977/02/18/archives>.
36. SANDY, L. (2001) Meisal. Jews in American Politics. Maryland: Meisal Rowman & Littlefield Publishers, INC.
37. ANON (1960) Speech by Senator John F. Kennedy, Zionists of America Convention [Online]. *The American Presidency Project*. Available from: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=74217>.

38. ANON (1984) Statement on the International Day of Concern for Soviet Jews [Online]. *The American Presidency Project*. Available from: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=39633>.
39. STOLL I. (N.d.) Jews have special reasons to remember JFK on 50th anniversary of assassination [Online]. *Jewish Telegraphic Agency*. Available from: <http://www.jta.org>.
40. ANON (N.d.) The Cleveland Council is Soviet Antisemitism [Online]. *Beth Israel. The West Temple*. Available from: <http://www.thewesttemple.com>.
41. ANON (N.d.) Timeline of the Jewish Movement in the Soviet Union [Online]. *Project for the Study of Dissidence and Samizdat*. Available from: <https://samizdatcollections.library>.
42. ANON (N.d.) U.S. – Israel Relations [Online]. *Jewish Virtual Library*. Available from: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/roots-of-the-u-s-israel-relationship>.
43. ANON (N.d.) U.S. Presidential Election: Jewish Voting Record [Online]. *Jewish Virtual Library*. Available from: <http://www.jewishvirtuallibrary.org>.
44. ROSENBERG, V. (2015) Refugee Status for Soviet Jewish Immigrants to the United States. *Touro Law Review*. Vol. 19, No. 2. Pp. 419–450.
45. RO'LY, Y. (1991) The Struggle for Soviet Jewish Emigration 1945–1967. Cambridge: Cambridge University Press.
46. ANON (1962) Z.O.A. Convention Opens; Kennedy Lauds 'experience of Zionism'. [Online]. *Jewish Telegraphic Agency*. – Available from: <http://www.jta.org>.

Надійшла до редколегії 17.05.18

N. Danyliv, Ph. D. student
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

US PRESIDENTS' POLICY ON THE JEWISH EMIGRATION FROM THE SOVIET UNION (1961–1989)

In this article the author analyzed the features of the US presidents' administrations policy in the issue of Jews emigration from the Soviet Union. The pre-election promises concerning the liberalization of the emigration legislation and the degree of their actual implementation are described. The internal and external factors that influenced at the decisions of the presidents and their administrations are determined. The strength of the American-Jewish lobby influence is considered. In particular, it is talk about replacing the conservative principles of immigration policy on a much more democratic position. In foreign policy, support Jewish emigration from the Soviet Union had become one of the strategies of the Cold War. The influence of the American-Jewish lobby, prompted politicians to make weighty decisions was considered. The conclusions refer to the conditions that influenced on the formation and development of a specific policy.

Key words: presidential administration, Jewish emigration from USSR, cold war, Israel, US, international relations.

УДК 930.2:[94(438):272-732.2-283"145"]
<https://doi.org/10.17721/1728-2640.2018.138.3>

Р. Івашко, асп.
Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

ЮВІЛЕЙНИЙ РІК СЕРЕДИНИ XV СТОЛІТТЯ У КОРОНІ ПОЛЬСЬКІЙ

Проаналізовано зміст булли папи Миколая V 1450 р., що зберігається у Центральному історичному архіві у Львові. З'ясовано, що папа надав особливі умови християнам для проведення Ювілейного року у Короні Польській. Він серед іншого встановив конкретні обов'язки стосовно проведення ювілейних святкувань для польського короля Казимира IV Ягеллончика, його матері королеви Софії, папського колектора Миколая Спічімірі та ін. Про особливості проведення ювілейних святкувань у Короні Польській повідомлення залишив польський хроніст Ян Длугош. Подібні ювілейні святкування, запроваджені папою Боніфацієм VIII, влаштовувались уже вшосте в Латинській церкві. Необхідність їхнього проведення було детальніше обґрунтовано в XIV ст. Створення досліджуваного документа було пов'язано із тим, що руські землі були вразливі через постійні напади татар. Безпосередньо до створення булли долучився хан Великої Орди Саїд-Ахмат, який із підпорядкованими йому татарами, здійснив набіг на галицькі та подільські землі восени 1450 р. У змісті папської булли було відображено механізм захисту католиками східних європейських кордонів.

Ключові слова: Корона Польська, Ювілейний рік, булла, папа Миколай V, Казимир IV Ягеллончик, татарська загроза.

Постановка проблеми. Традиція святкування Ювілейних років у Латинській церкві була окреслена на правовому рівні у 1300 р. папою Боніфацієм VIII (1294–1303). Майже одразу зловживання в подібній практиці та у призначенні церковних посад отримали засудження з боку Данте Аліґ'єрі (1265–1321), який розмістив цього папу в пеклі. У XIV ст. до обґрунтування необхідності святкування Ювілейних років додано учення про заслуги Христа та святих, скарбницю благодаті від цих заслуг та виняткове право Латинської церкви розпоряджатися ними для обмеження тимчасових покарань за гріхи в земному житті. Інтервал між ювілейними роками скоротився зі ста до тридцяти трьох років, а згодом – до двадцяти п'яти. Значний опір вже на богословсько-філософському рівні подібним зловживанням виявив Джон Вікліф (бл. 1330–1384). Його ідеї в чеських землях підтримали Ян Гус (близько 1369–1415) та його послідовники. У XV ст. проблема вийшла далеко за межі бого-

словських диспутів і перейшла у збройний конфлікт, підриваючи основи існування Латинської церкви одночасно з поділом у її лоні (Західна схизма). У XV ст. для відзначення події об'єднання Латинської церкви та відречення від престолу антипапи Фелікса V (1439–1449) папа Миколай V (у миру Томазо Перентучеллі; роки понтифікату 1447–1455) вирішив позачергово провести шостий Ювілейний рік, повернувши святкування з інтервалом у 50 років. Згідно із задумом, ювілей також мав посприяти закінченню Столітньої війни (1337–1453) та ін.

Аналіз досліджень. Проблема святкування Ювілейного року в Короні Польській не була до цього часу предметом наукових досліджень. Дотичні документи із подібним змістом досліджував С.Г. Лозінський [11, с. 201–202], дослідження проведення Ювілейних років цікава передусім для дослідників історії Ватикану [35].

Метою зазначеного дослідження був аналіз змісту папської булли від 6 грудня 1450 р. для Корони

Польської з особливими умовами проведення Ювілейного року, встановлення обставин і наслідків створення документа.

Виклад основного матеріалу. У буллі "Незмінна та незліченна" від 19 січня 1449 р. про оголошення святкування ювілею папа Миколай V зазначив, що боже милосердя супроводжувало людство впродовж усієї його історії через надання закону для вибраного народу та втілення Ісуса Христа [19, с. 527–528]. Він наголосив, що традиція святкування Ювілейного року бере початок саме зі Старого Заповіту, коли потрібно було відпускати на волю полонених кожні 49 років (Лев. 25, 8–13; Іс. 61, 2). Своє продовження та обґрунтування святкування знайшли у формах та видах, зображених у документах пап Климента VI (1342–1352) "Єдинородний Божий Син" (1343) та Григорія XI (1370–1378) "Спаситель наш" (1389), до яких відсилав папа Миколай V [22, с. 526–527]. Згідно зі змістом його булли, потрібно було здійснити паломництво до чотирьох базилік Риму – св. Петра, св. Павла, св. Іоанна та св. Марії Маджоре для отримання повних індульгенцій від заслуг Христа та святих за посередництвом Церкви та надати милостину у відповідний час. Однак польський король Казимир IV Ягеллончик (1447–1492), який був католиком, восени 1450 р. направив звернення до Апостольської столиці про напад татар (букв. з лат. *Thartari* – з *пекла, вихідці з пекла*) на Русь та Поділля, та повідомив про потенційну загрозу наступного нападу, через що християни його королівства не могли взяти участь у запланованих святкуваннях. Згадка про королівське звернення збереглася в буллі папи Миколая V "Католицької віри захисту" від 7 грудня 1450 р. Зміст звернення відтворили Владислав Семкович (1878–1949) та кс. Ян Фіялек (1864–1936) [20, с. 225].

Оригінал булли папи Миколая V для Корони Польської про святкування Ювілейного року перебуває у Ватиканському секретному архіві [20, с. 226; 37, с. 80–81], а її відпускні варіанти – у Центральному державному історичному архіві Львова [9, с. 94], Вільні [26], та, імовірно, в архівах Кракова та Гнєзна. У документі, який був надісланий до Львова, збережено середньовічний формуляр (*сoppus*) документа. В обґрунтуванні видання булли папа Миколай V зазначив, що в середині XV ст. існувала проблема захисту християн на східному європейському кордоні. Вона не вичерпала себе ще від часу монголо-татарської навали у XIII ст. Далі папа повідомив, що, слідуючи кроками своїх попередників, організував у Римі Ювілейний рік. Учасники ювілею могли отримати повне відпущення гріхів, якщо впродовж 15 днів від Різдва відвідали чотири римські базиліки, поспівалися та здійснили відповідні пожертви. Однак, на жаль, Казимир IV Ягеллончик напередодні Різдва 1450 р. прислав до папи петицію про те, що на його територію, а саме Русь та Поділля, напали жорстокі татари, які сплюндрували її, вбивали, брали в полон та безчестили населення. Однак на цьому вороги не зупинилися та підготували наступний напад, що міг зашкодити не лише Короні Польській – "щиту християнства", але і справі об'єднання християн загалом. З огляду на це, на його думку, організація оборони була б ефективнішою, якби папські індульгенції можна було отримати тут на місці, щоб християни королівства не відволікалися від захисту кордонів на паломництво до Риму.

Зважаючи на це, папа Миколай V назвав передбачливість короля Казимира IV Ягеллончика слушною і бажав із ним співпрацювати для спасіння душ вірних християн та порятунку його королівства від татарського нападу. Для того архієпископам, єпископам, абатам, пріорам та іншому кліру, дворянам, палатинам, каште-

лянам, усім керівникам і усім християнам Корони Польської, Великого Литовського князівства було дозволено відвідати Гнєзненський, Львівський, Краківський або Віленський катедральні храми впродовж трьох днів замість паломництва до Риму. Потрібно було зібрати половину коштів, необхідних на паломництво до Риму, від кожного паломника. Зібрані кошти потрібно було поділити на три частини: $\frac{1}{2}$ на захист королівства, $\frac{1}{4}$ на шлюби дівчат, які навернуться у католицизм (про що мала попідкуватися королева Софія) та $\frac{1}{4}$ на потреби Апостольського престолу – на відновлення римських базилік. Кожна скринька повинна була мати чотири ключі – для короля або його намісників, для настоятеля або прелата відповідного кафедрального храму, для влади відповідного міста й останній – для папського колектора Миколая Спічімірі. Папа Миколай V також заохочував християн побожно взяти участь у ювілеї, за це вони мали б отримати звільнення від татарської загрози та винагороду спасіння після смерті. Документ підписали Пе. де Ночето та з Курії А. де Раканетто. Він був засвідчений папською буллою-печаткою [16, арк. 1].

У папській буллі 1450 р. загалом згадують шестеро осіб: папа Миколай V, король Казимир IV Ягеллончик, королева Софія, папський колектор Ніколас Спічімірі, Пе. де Ночето, А. де Раканетто. Папа Миколай V видав документ майже з аналогічним змістом для християн Угорського королівства після поразки християн на Косовому полі (1448 р.) [7, с. 31]. Він видавав також індульгенції, не приурочені до ювілеїв, і планував заснувати Ватиканську бібліотеку та розпочати будівництво собору св. Петра в Римі [36]. Його увагу до Східної Європи теж привернув король Казимир IV Ягеллончик, який надіслав пропозицію висвячення кандидата Климента з Відави на вакантну київську латинську катедру, що входила до церковної юрисдикції Львівської архієпископії (митрополії). 24 квітня 1449 р. папа Миколай V надав кардиналу Збігнєву Олесницькому доручення дослідити можливість такого призначення [18, с. 424–426; 34, с. 91–92]. Перевірка закінчилась успішно, адже 1 квітня наступного року в Курії були здійснені відповідні оплати від імені нового київського єпископа Климента з Відави (1449–1473), який опікувався київською катедрою 22 роки [33, с. 28]. Також у межах східної політики Апостольського престолу, після падіння Константинополя папа Миколай V буллою "Хоча Церква Христа" закликав християнських монархів розпочати 1 лютого 1454 р. хрестовий похід для його відвоювання, який так і не розпочався [24, с. 10]. У Яна Длугоша також знаходимо цікаве повідомлення про те, що сучасники цього папи – бургундський герцог Філіп III Добрий (1396–1467) й Альфонс V Великодушний (1416–1458) – ще пробували організувати навіть хрестовий похід для відвоювання Святої Землі [34, с. 132–133].

Королева Софія – це мати Казимира IV Ягеллончика – Софія (Сонька) Андріївна Гольшанська (бл. 1405–1461), четверта дружина Владислава II Ягайла (1386–1434) [3, с. 638; 21, с. 144]. За здоров'я королеви, синів і мир у Короні Польській мали молитися також львівські каноніки [38, с. 132]. Згідно з документом, саме королеві Софії було доручено розпоряджатися $\frac{1}{4}$ коштів, отриманих під час Ювілейного року для шлюбів дівчат, які приймуть католицизм. Така допомога була передбачена молодим дівчатам у першу неділю після Великодня – "Томину неділю" [28, с. 29]. Водночас відомо, що папа Миколай V забороняв християнам перехід із Західного на Східний обряд [12, с. 109].

Четвертою особою, згаданою в документі, був папський колектор Ніколас Спічімірі. У січні 1450 р. на своє прохання він отримав від папи дозвіл на підпорядку-

вання собі ще шістьох кліриків для перевірки привілеїв на всі види митрополичих, колегіальних чи парафіяльних плодів, доходів і прибутків у Гнєзненській архієпископії [37, с. 84]. Найближчу відому передачу коштів від завершення ювілейних святкувань у січні 1452 р. Апостольській камері у розмірі 1000 флоринів він здійснив 20 березня 1454 р. [25, с. 300].

П'ята згадана особа – П'єтро де Ночето (1397–1467), був першим папським особистим секретарем, який згадується в офіційних папських документах. З майбутнім папою Миколаєм V він познайомився на службі в кардинала Ніколо Альбергаті (1426–1443). Після смерті цього папи у 1455 р. П'єтро залишає службу в папській канцелярії та переселяється до Лукки, де залишається жити до смерті у 1467 р. [29]. Шоста згадана особа в документі – це Анджело з Ракането, який працював у курії в 1433–1460 рр. [27].

Обставини створення проаналізованого документу та подальший перебіг подій можна відтворити на основі середньовічної хроніки Яна Длугоша (1415–1480), даних Апостольської камери, окремих пергаментних документів тощо. Казимир IV Ягеллончик на початку свого правління спробував утвердити на Молдавському престолі свого ставленика Александрела II (1449, 1452–1454, 1455) на противагу його дядьку Богдану II (1450–1451), користуючись послабленням тут угорських впливів. У той час, коли польсько-русько-молдавське військо 6 вересня 1450 р. воювало неподалік румунського міста Васлуй "на Красному полі", загоны Великої орди під керівництвом Саїд-Ахмата (1432–1455) здійснили спустошливий набіг на західноукраїнські землі. "На Красному полі" загинули всі головнокомандувачі польсько-руського війська, через що отримана перемога була схожа на "піррову", або ж взагалі битва вважається програною для польсько-руського війська [6, с. 93; 10, с. 47; 34, с. 103–104]. Татари, не зустрівши опору, спустошили Поділля, околиці Олеська, взяли ясир і ледве не захопили польського князя Владислава Мазовецького і Белзького (нар. між 1398 і 1411 – пом. 1455) [34, с. 109–110]. Через це шляхта, що повернулися з молдавського походу, була в розпачі, а львівський архієпископ Ян Одровонж (1437–1450), довідавшись про смерть брата, львівського старости Петра Одровонжа (1440, 1442–1450) в Молдавії, помер із жалю [33, с. 62; 34, с. 110].

Текст булли папи Миколая V був знайомий для Яна Длугоша, адже хроніст знав його зміст [34, с. 133–134]. Проте ініціатором проведення ювілейних святкувань у Короні Польській він вважав краківського єпископа Збігнєва Олесницького (1423–1455), який заступився за католиків королівства перед папою. На жаль, в офіційних документах згадки про заступництво цього прелата не знаходимо, адже, згідно з офіційними документами, заступником є король Казимир IV Ягеллончик. Як повідомляє хроніст, ювілейні святкування були продовжені до січня місяця наступного року, а розмір супровідних пожертв після серпня 1451 р. був зменшений до четвертої частини, необхідної для паломництва до Рима. Найбільший наплив паломників був у Кракові, де вдалося зібрати три великі скриньки, наповнені "золотом, широкими грошима, півгроши і дрібною монетою" – на відміну від незначної кількості зібраних коштів в інших катедральних храмах: гнєзненському, львівському та віленському. На західноукраїнських землях в цей час в обігу були угорські флорини, венеціанські цехіни, краківські денарії, празькі гроші, півгроші, срібна руська монета, львівські напівгроші та ін. [17, с. 80–83]. Напередодні святкувань львівським архієпископом було призначено Гжегожа із Сянока (1451–1477), який, побачив-

ши не належний стан організації довіреної йому Церкви, почав оплакувати свою долю і хотів повернутися назад до Угорського королівства, звідки прибув і мав гідне забезпечення [30, с. 50; 31, с. 351; 33, с. 71; 34, с. 113]. Залишившись тут, через кілька років він отримав дозвіл на відповідні богослужіння від папи Калікста III (1455–1458), які мали б захистити вірних Львівської архієпископії від татарської загрози [1, с. 53–54].

Побоювання польського короля Казимира IV Ягеллончика, висловлені у зверненні до папи Миколая V, не були безпідставними, адже Велика Орда двічі спустошила Поділля у 1452 р. з підступними маневрами [2, с. 186; 34, с. 148, 154–155]. Отримані з ювілею кошти польський король міг використати на зміцнення фортифікацій або ж на формування перших загонів найманого війська в Короні Польській [14, с. 104–106, 108–109, 119–129]. На королівській раді у Кракові на Боже Тіло 1452 р. кардинал Збігнєв Олесницький картав короля, що той не дбав про своє королівство та Латинську церкву – тут може бути певна вказівка на нераціональне використання зібраних коштів під час ювілейних святкувань [34, с. 146]. Однак цікаво також, що Поділля й інші терени колишньої Русі, крім львівської землі, перебували у сфері впливу литовців, які відмовлялися інкорпорувати Волинь і Поділля до Корони Польської, і навіть заохочуючи татар до нових нападів через посла Радзивіла Хостіковича [5, с. 97; 15, с. 121; 21, с. 133; 34, с. 98–100, 112, 124, 130, 139–140, 150–151, 155–156]. Крім того, коли було створено згадану ювілейну буллу, ще був живий конкурент Казимира IV Ягеллончика у боротьбі за литовські і руські землі князь Михайло (Михайлушка) Сигізмундович (бл. 1406 – † до 10.02.1452), союзник Великої Орди [3, с. 667; 34, с. 120, 140–141]. У 1453 р. татар не зупинила поразка від Хаджі-Гірея (1441–1466) – у наступному році вони спустошили Луцьку землю (польський король у той час був на полюванні), Поділля та Теребовлянщину [34, с. 170, 174–175]. Протистояння польського короля та хана Саїд-Ахмета завершилось ув'язненням останнього в Ковні, щоправда поразку йому завдали московські війська Василя II Темного (1425–1462), союзні польському королю [4, с. 220; 7, с. 124; 13, с. 271; 23, с. 263; 34, с. 155–156]. Король Казимир IV Ягеллончик також скаржився папі Миколаю V напередодні згаданого ювілею, що Русь та Скіфія, що належали до Київської дієцезії, населяли русини, які дотримувалися грецького обряду [18, с. 424; 33, с. 28]. Разом із цим, на прохання руського пароху Івана польський король показав себе віротерпимим правителем, підтвердивши права на звільнення від державних повинностей та зборів для церкви св. Миколая грецького обряду у Львові, надані князем Левом Даниловичем (бл. 1228–1301) [8, с. 23–26].

Таким чином, проведення Ювілейного року в 1450 р. мало символічне значення для об'єднання Латинської церкви, що в перспективі відкривало можливість для завершення Столітньої війни в Європі. Винятки, надані папою Миколаєм V для Польського королівства та Великою князівства Литовського у зв'язку із цим ювілеем показали, що татарська загроза не вичерпала себе ще із XIII ст. Прямих вказівок стосовно використання отриманих коштів під час ювілейних святкувань ще не віднайдено, тому шляхи їхнього використання засновані на припущеннях. Папа Миколай V, найімовірніше, не дотримувався унійної лінії свого попередника Євгенія IV (1431–1447), адже призначив, зокрема, латинського єпископа для Києва та виділив частину коштів із ювілейних святкувань для молодих дівчат, що навернуться до Латинської церкви. Водночас Апостольська столиця не могла вже ефективно скликати християнських мона-

рхів проти невірних, що показав провал в організації хрестового походу для відвоювання Константинополя. Польський король Казимир IV Ягеллончик у ситуації, що склалася, пішов на угоду із Московщиною, що лише тимчасово допомогло врегулювати проблему захисту східноєвропейських кордонів. Зрозуміло, що церковна політика польського короля була спрямована на утвердження своєї влади в польських, литовських, білоруських, молдавських та українських землях на зазначеному етапі його панування.

Список використаних джерел:

1. Боротьба Південно-Західної Русі і України проти експансії Ватикану та унії (X – початок XVII ст.): зб. док. і мат. / упоряд. Є. Гринів. – К. : Наук. думка, 1988. – 288 с.
2. Войтович Л.В. Формування кримськотатарського народу. Вступ до етногенезу / Л.В. Войтович. – Біла Церква : Вид. Олександр Пшонківський, 2009. – 218 с.
3. Войтович Л.В. Княжа доба: портрети еліти / Л.В. Войтович. – Біла Церква : Вид. Олександр Пшонківський, 2006. – 782 с.
4. Войтович Л.В. Нащадки Чингіз-Хана: вступ до генеалогії Чингізидів-Джучидів / Л.В. Войтович. – Л. : Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2004. – 248 с.
5. Зашкільняк Л.О. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Л.О. Зашкільняк, М.Г. Крикун. – Л. : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2002. – 752 с.
6. Зіморевич Б. Потрійний Львів. Leopoldis triplex / Б. Зіморевич ; пер. Наталії Царьової. – Л. : Центр Європи, 2002. – 224 с.
7. Іналджик Г. Османська імперія. Класична доба (1300–1600) / Г. Іналджик ; пер. з англ. О. Галенко. – К. : Критика, 1998. – 286 с.
8. Історія Львова в документах і матеріалах / упоряд. У.Я. Єдлінська, Я.Д. Ісаєвич, О.А. Купчинський та ін. – К. : Наук. думка, 1986. – 424 с.
9. Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові (1233–1799) / ред. Н. Врадїї, Я. Кісь, О. Мітюков. – К. : Наук. думка, 1972. – 776 с.
10. Козицький А.М. Leopoldis militans. Нариси військової історії Львова XIII–XVIII ст. / А.М. Козицький. – Л. : Априорі, 2014. – 368 с.
11. Лозинський С.Г. Історія папства / С.Г. Лозинський. – М. : Изд. полит. лит-ры, 1986. – 382 с.
12. Нагаєвський І. Історія Римських вселенських архієреїв : у 3 т. / І. Нагаєвський. – Рим : Укр. католицький ун-т ім. св. Климента, 1967. – Т. 2. – 600 с.
13. Полное собрание русских летописей. Т. 5: Псковская и Софийская летописи. – СПб. : типография Едуарда Праца, 1851. – 275 с.
14. Привілеї міста Львова (XIV–XVIII ст.). Львівські історичні пам'ятки. Т. 1. / ред. Я.Р. Дашкевич, Р.М. Шуст. – Л. : [б.в.], 2010. – 544 с.
15. Русина О.В. Україна під татарами і Литвою / О.В. Русина. – К. : Альтернативи, 1998. – 320 с.
16. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 131, оп. 1, спр. 150, 1 арк.
17. Шуст Р.М. Нумізматики. Історія грошового обігу та монетної справи в Україні / Р.М. Шуст. – К. : Знання, 2009. – 376 с.
18. Abraham W. Uzupełniony katalog dawnych łacińskich biskupów kijowskich / W. Abraham // Collectanea Theologica. – 1937. – 18/1–2. – S. 413–426.
19. Baronii C. Annales Ecclesiastici denuo excuti et ad nostra usque tempora perducti ab Augustino Thienier ejusdem congregationis presbytero, sanctorum tabulariorum Vaticani praefecto, etc. / C. Baronii; ed. A. Theiner. – Barri-Ducis : Ludovicus Guérin, eqies S. Silvestri, 1874. – T. 28. – 614 p.
20. Codex diplomaticus ecclesiae cathedralis necnon dioeceseos Vilnensis / ed. ks. Jan Fijałek, Władysław Semkowicz. – Kraków : nakl. Polskiej Akademii Umiejętności, 1932. – Vol. 1, Fasc. 1. – 288 s.
21. Davies N. Boże igrzysko. Historia Polski / N. Davies. – Kraków : Znak, 2007. – 1230 s.
22. Documents of the Christian Church / Ed. H.S. Bettenson. – L. : Oxford University Press, 1967. – 343 p.
23. Dvornik F. The Slavs in European History and Civilization / F. Dvornik. – New Brunswick-New Jersey : Rutgers University Press, 1962. – 688 p.
24. Echevarría A. The Fortress of Faith: The Attitude Towards Muslims in Fifteenth Century Spain / A. Echevarría. – Leiden-Boston-Köln : Brill, 1999. – 254 p.
25. Esch A. Überweisungen an die Apostolische Kammer aus den diözesen des Reiches unter einschaltung italienischer und deutscher kaufleute und bankers. Regesten der vatikanischen Archivalien 1431–1475 // Quellen und Forschungen aus italienischen Bibliotheken und Archiven. – 1998. – Bd. 78. – S. 262–387.
26. F6-34. Indulgence of Pope Nicholas V [Online]. – Available from: http://www.mab.lt/pergamentai/Kolekcija/Pergamentas_E93f1.html?txtSign=F6-34.
27. Frenz Th. Repertorium Officiorum Romanae Curiae. Conspectus cognominum. Racaneto (de) [Online]. – Available from : http://www.phil.uni-passau.de/fileadmin/dokumente/lehrstuehle/frenz/RORC/conspectus_cognominum.pdf.
28. Górski K. Papiestwo w Rzymie / K. Górski. – Kraków: Znak, 1990. – 160 s.
29. Gualdo G. Pietro da Noceto e l'evoluzione della Segreteria papale al tempo di Niccolò V (1447–1455). – URL : <http://books.openedition.org/efri/1238?lang=it>
30. Kallimach, F.B. Życie i obyczaje Grzegorza z Sanoka, arcybiskupa lwowskiego / F.B. Kallimach. – Lwów : staraniem „Kółka filologicznego”, 1909. – 87 s.
31. Koziej J. Grzegorz z Sanoka / J. Koziej // Encyklopedia katolicka. T. 6 / red. Jan Walkusz i inn. – Lublin : KUL, 1993. – S. 351–352.
32. Parmeggiani, R. Pietro da Noceto / R. Parmeggiani // Dizionario Biografico degli Italiani [Online]. – 2015. – Vol. 83. – URL : [http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-da-noceto_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-da-noceto_(Dizionario-Biografico)).
33. Prokop, K. Arcybiskupi Halicy i Lwowsy. Szkice biograficzne / K. Prokop. – Biały-Dunajec: [S. n.], 2010. – 449 s.
34. Roczniki czyli kronika sławnego Królestwa Polskiego dzieło czcigodnego Jana Długosza kanonika krakowskiego gorliwego badacza dziejów swego narodu zestawione z największą starannością i dbałością o prawdę historyczną / red. K. Baczkowski i inn. – Warszawa: PWN, 2009. – 466 s.
35. Sensi M. "Il Giubileo viaggio nella storia – Gli Anni Santi del 1423 e 1450". – URL : http://www.vatican.va/jubilee_2000/pilgrim/documents/ju_gp_06042000_p-7_it.html.
36. The Vatican Library by Father Leonard Eugene Boyle, O.P. – URL : <https://www.loc.gov/exhibits/vatican/intro.html>.
37. Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae. T. 2: 1410–1572 / Ed. A. Theiner. – Roma: Typis Vaticanis, 1861. – 782 p.
38. Zachariasiewicz F. Historia Metropolitalnej Kapituły Lwowskiej obrządku łacińskiego, tudzież wiadomość o kanonich tamiecznych z biegiem czasu założonych, nareszcie wykaz prałatów i kanoników tejże kapituły od roku 1429 do roku 1830 // Przyjacieli chrześcijańskiej prawdy. – 1838. – R. 6, Z. 3. – S. 125–138.

References

1. HRYNIV, YE. (ed.) (1988) *Borotba Pivdenno-Zakhidnoi Rusi i Ukrainy proty ekspansii Vatykanu ta unii (X – pochatok XVII st.): zbirnyk dokumentiv i materialiv* [The Struggle of Southwestern Rus and Ukraine against Vatican and Uniates Expansion (10th – Early 17th Centuries): Documents and Materials]. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian]
2. VOITOVYCH, L.V. (2009) *Formuvannia krymskotatarskoho narodu. Vstup do etnogenezu* [The Origins of the Crimean Tatars. An Introduction to Ethnogenesis]. Bila Tserkva: vydavets Oleksandr Pshonkivskiy. [In Ukrainian]
3. VOITOVYCH, L.V. (2006) *Kniazha доба: portrety elity* [Dukes' Epoch: Portraits of the Elite]. Bila Tserkva: vydavets Oleksandr Pshonkivskiy. [In Ukrainian]
4. VOITOVYCH, L.V. (2004) *Nashchadky Chynghiz-Khana: vstup do henealohii Chynghizydiv-Dzhuchydiv* [Successors of Genhghiz Khan: An Introduction to Chenchghisids' Genealogy]. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. [In Ukrainian]
5. ZASHKILNIAK, L.O., KRYKUN, M.H. (2002) *Istoriia Polshchi. Vid naidavnishykh chasiv do nashykh dniv* [The History of Poland. From the Oldest Time to Modernity]. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. [In Ukrainian]
6. ZIMOROVYCH, B. (2002) *Potriinyi Lviv. Leopoldis triplex*. Lviv: Tsentr Yevropy. [In Ukrainian]
7. INALDZHYK, H. (1998) *Osmanska imperia. Klasychna доба (1300–1600)* [Ottoman Empire. Classical Period]. Kyiv: Krytyka. [In Ukrainian]
8. YEDLINSKA U. et al. (1988) *Istoriia Lvova v dokumentakh i materialakh* [The History of Lviv in Documents and Materials]. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian]
9. VRADII, N. et al. (1972). *Kataloh perhamentnykh dokumentiv Tsentralnogo derzhavnogo istorichnogo arkhivu URSR u Lvovi (1233–1799)* [Catalogue of Parchments in the Central State Historical Archive of Ukrainian SSR in Lviv]. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian]
10. KOZYTSKYI, A. M. (2014) *Leopoldis militans. Narysy viiskovoi istorii Lvova XIII–XVIII st.* [Essays on Military History of Lviv of XIII–XVIII Centuries]. Lviv: Apriori. [In Ukrainian]
11. LOZINSKIY, S.G. (1986) *Istoriya papstva* [The History of Popes]. Moskva: Izdatel'stvo politicheskoy literatury. [In Russian]
12. NAHAIEVSKYI, I. (1967) *Istoriia Rymsskykh Vselenskykh Arkhiereiv* [The History of Roman Ecumenical Bishops]. Rym: Ukrainyskyi katolytskyi universytet im. sv. Klymenta. [In Ukrainian]
13. ANON (1851) *Polnoe sobranie russkykh letopisej. T. 5: Pskovskaya i Sofijskaya letopisi* [The Full Collection of Russian Chronicles. Vol. 5: Pskov and Sofia Chronicles]. Saint Petersburg: Tipografiya Eduarda Praca. [In Russian]
14. DASHKEVYCH, YA. et al. (2010) *Pryvilei mista Lvova (XIV–XVIII st.)* [The Privileges of Lviv]. Lviv: [S.n.]. [In Ukrainian]
15. RUSYNA, O.V. (1998) *Ukraina pid tataramy i Lytvoiu* [Ukraine under the Rule of Tatars and Lithuania]. Kyiv: Alternatyvy. [In Ukrainian]
16. Tsentralnyi derzhavnyi istorichnyi arkhiv Ukrainy, Lviv (TsDIAL Ukrainy) [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv], fond 131, opys 1, sprava 150, 1 arkush.
17. SHUST, R.M. (2009) *Numizmatyka. Istoriia hroshovoho obihu ta monetnoi spravy v Ukraini* [Numismatics. The History of Money Turnover and Coinage Ukraine]. Kyiv: Znannia. [In Ukrainian]

18. ABRAHAM, W. (1937) Uzupełniony katalog dawnych łacińskich biskupów kijowskich. *Collectanea Theologica*. №18/1-2. Pp. 413-426.
19. BARONII, C. (1874) *Annales Ecclesiastici denuo excuti et ad nostra usque tempora perducti ab Augustino Thienier ejusdem congregationis presbytero, sanctorum tabulariorum Vaticani praefecto, etc.* Barri-Ducis: Ludovicus Guérin, eqles S. Silvestri.
20. FIJAŁEK, J.; SEMKOWICZ, W. (1932) *Codex diplomaticus ecclesiae cathedralis necnon dioeceseos Vilnensis*. Kraków: nakł. Polskiej Akademii Umiejętności.
21. DAVIES, N. (2007) *Boże igrzysko. Historia Polski*. Kraków: Znak.
22. BETTENS, H. (ed.) (1967) *Documents of the Christian Church*. London: Oxford University Press.
23. DVORNIK, F. (1962) *The Slavs in European History and Civilization*. New Brunswick-New Jersey: Rutgers University Press.
24. ECHEVARRIA, A. (1999) *The Fortress of Faith: The Attitude Towards Muslims in Fifteenth Century Spain*. Leiden-Boston-Köln: Brill.
25. ESCH, A. (1998) Überweisungen an die Apostolische Kammer aus den diözesen des Reiches unter einschaltung italienischer und deutscher kaufleute und bankers. *Regesten der vatikanischen Archivalien 1431-1475. Quellen und Forschungen aus italienischen Bibliotheken und Archiven*. Bd. 78. S. 262-387.
26. F6-34. Indulgence of Pope Nicholas V. [Online]. Available from: http://www.mab.lt/pergamentai/Kolekcija/Pergamentas_En93f1.html?txtSign=F6-34.
27. FRENZ, Th. (N.d.) *Repertorium Officiorum Romanae Curiae. Conspectus cognominum. Racaneto (de)*. [Online]. Available from: http://www.phil.uni-passau.de/fileadmin/dokumente/lehrstuehle/frenz/-RORC/conspectus_cognominum.pdf.
28. GÓRSKI, K. (1990) *Papiestwo w Rzymie*. Kraków: Znak.
29. GUALDO, G. (N.d.) *Pietro da Noceto e l'evoluzione della Segreteria papale al tempo di Niccolò V (1447-1455)*. [Online]. Available from: <http://books.openedition.org/efr/1238?lang=it>.
30. KALLIMACH, F.B. (1909) *Życie i obyczaje Grzegorza z Sanoka, arcybiskupa lwowskiego*. Lwów: staraniem "Kółka filologicznego".
31. KOZIEJ, J. (1993) Grzegorz z Sanoka. In: Jan Walkusz, red. *Encyklopedia katolicka*. T. 6. Lublin: KUL. S. 351-352.
32. PARMEGGIANI, R. (2015) Pietro da Noceto. *Dizionario Biografico degli Italiani*. Vol. 83 [Online]. Available from: [http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-da-noceto_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-da-noceto_(Dizionario-Biografico)/)
33. PROKOP, K. (2010) *Arceybiskupi Haliccy i Lwowsy. Szkice biograficzne*. Biały-Dunajec: [S. n.]
34. BACZKOWSKI, K. (ed.) (2009) *Roczniki czyli kronika sławnego Królestwa Polskiego dzieło czcigodnego Jana Długosza kanonika krakowskiego gorliwego badacza dziejów swego narodu zestawione z największą starannością i dbałością o prawdę historyczną*. Warszawa: PWN.
35. SENSI, M. (N.d.) "Il Giubileo viaggio nella storia – Gli Anni Santi del 1423 e 1450". [Online]. Available from: http://www.vatican.va/jubilee_2000/pilgrim/documents/ju_gp_06042000_p-7_it.html.
36. ANON (N.d.) *The Vatican Library by Father Leonard Eugene Boyle, O.P.* [Online]. Available from: <https://www.loc.gov/exhibits/vatican/intro.html>.
37. THEINER, A. (1861) *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*. T. 2: 1410-1572. Roma: Typis Vaticanis.
38. ZACHARIASIEWICZ, F. (1838) *Historia Metropolitalnej Kapituły Lwowskiej obrządku łacińskiego, tudzież wiadomość o kanoniach tamiecznych z biegiem czasu założonych, nareszcie wykaz prałatów i kanoników tejże kapituły od roku 1429 do roku 1830. Przyjacieł chrześcijańskiej prawdy*. R. 6, Z. 3. S. 125-138.

Надійшла до редколегії 06.04.18

R. Ivashko, Ph. D. student
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

THE JUBILEE YEAR OF THE 15th CENTURY IN THE KINGDOM OF POLAND

The author has analyzed the content of the bull of Pope Nicholas V of 1450, which is located in the Central Historical Archive in Lviv, in the article. It was found that the pope provided special conditions for Christians to conduct the Jubilee Year in the Kingdom of Poland. Pope Nicholas V had installed specific obligations regarding the celebration of it for the Polish king Casimir IV Jagiellon, his mother Queen Sophia, the papal collector Mykola Spichimir, etc. The Polish chronicler Jan Długosz left the information about the peculiarities of the jubilee celebrations in the Kingdom of Poland. Similar jubilee celebrations introduced by Pope Boniface VIII were celebrated for the sixth time in the Latin Church. The need for their conduct was further substantiated in the 14th century. The creation of the investigated document was due to the fact that the lands of Rus were vulnerable to constant attacks by the Tatars. The khan of the Great Horde Sa'id-Akhmat who with the Tatars subordinated to him had been made the raid on the Galician and Podolian lands in the autumn of 1450, directly caused to the creation of the bull. The mechanism of protection of the Eastern European borders by Catholics was reflected in the content of the document.

Keywords: The Kingdom of Poland, the Jubilee year, the bull, Pope Nicholas V, Casimir IV Jagiellon, Tatar threat.

УДК 94(38)

<https://doi.org/10.17721/1728-2640.2018.138.4>

O. Кір'яков, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПЕРШИЙ ПОХІД БЕОТІЙСЬКОГО СОЮЗУ НА СПАРТУ

Присвячено дослідженню зовнішньої політики Беотійського союзу після битви при Левктрах. У центрі уваги автор події військової кампанії 370–369 рр. до Р. Х. Це була важлива історична подія, оскільки це перша військова кампанія, де спартанські воїни захищали власне місто. У роботі використано широке коло джерел та літератури. Також реконструйовано судовий процес над Пелопідом та Епамінондом у Фівах. Цей судовий процес демонструє нам політичну боротьбу всередині Беотійського союзу.

Ключові слова: Беотійський союз, зовнішньополітичний курс, Спарта, Фіви, Агесілай, Пелопід, Епамінонд.

IV ст. до Р. Х. в наукових дослідженнях називають епохою кризи полісу. Слід зауважити, що саме як кризовий сприймали цей період і самі греки. Крім внутрішньополітичних проблем і змін у світогляді, принаймні першу половину IV ст. балканський півострів "трусило" від чисельних конфліктів. Це була епоха, коли всі воювали з усіма, а конфлікти постійно тліли та періодично то затухали, то розгоралися з новою силою. Проте слід додати, що не для всіх історичних акторів цей період був кризовим. Для Фів та Беотійського союзу проблеми колишніх основних гравців стали можливістю для піднесення та здобуття, хоча й на короткий період, але першості в Елладі. Проте не всі аспекти зовнішньополітичного курсу Беотійського союзу добре розроблені в науковій літературі та відомі широкому загалу істориків. Так, битву при Левктрах загалом згадують частіше, хоча довкола неї також точаться серйозні дискусії.

Ця битва, врешті-решт, відкрила нову сторінку протиостояння. Перший похід Беотійського союзу відбувся якраз після битви при Левктрах і мав важливі історичні наслідки. Саме в цей період сформувалася конфігурація сил, що визначила історичні події в Елладі щонайменше на наступні десять років.

Для початку варто перейти до розгляду наслідків Левктрійської битви для ворогуючих сторін. Перемога була здобута, але чи вірили в неї в самому беотійському таборі? Ксенофонт нам повідомляє про те, що беотійці надіслали посольство до Афін з метою попросити про допомогу, щоб розбити лакедемонське ополчення. Аналогічне посольство було відправлене тирану із Фер Ясону. Хоча Афіни дипломатично не відреагували і це фактично означало відмову, але Ясон прибув на місце битви [6, VI. 4. 19–22] і став тільки посередником між сторонами. Більшість учених переконані в тому, що